

Persoonlijke effectiviteit in het basisonderwijs

Persoonlijke effectiviteit in het basisonderwijs

Haal meer energie
uit je werk op school

Martian Slagter

NUR 190, 808
ISBN 978-94-62542-11-2
Eerste druk 2015

Redactie: Marita Weener, www.redactiebureauamaritaweener.nl
Grafisch ontwerp: Regina Terwisscha van Scheltinga
Foto auteur: Ellen van den Houte
Druk: Maak je eigen onderwijsboek, www.maakjeeigenonderwijsboek.nl
Uitgever: Sabine Kokee, www.leuker.nu

©2015, Martian Slagter, Zuidlaren.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprerecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprerecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot Stichting Pro (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

Met betrekking tot sommige teksten en/of illustratiemateriaal is het de auteur, ondanks zorgvuldige inspanningen daartoe, niet gelukt eventuele rechthebbende(n) te achterhalen. Mocht u van mening zijn (auteurs)rechten te kunnen doen gelden op teksten en/of illustratiemateriaal in deze uitgave dan verzoeken wij u contact op te nemen met de auteur.

“Hij deed me alleen maar in bij Griffoendor,” zei Harry verslagen, “omdat ik hem smeekte om niet bij Zwadderich te hoeven...”

“Precies”, zei Perkamentus met een brede glimlach. “En daardoor ben je heel *anders* dan Marten Vilijn. Uit onze keuzes blijkt wie we werkelijk zijn, Harry, veel meer dan uit onze talenten.”

Uit: J.K. Rowling (1999). *Harry Potter en de geheime kamer*, p. 248.

Inhoud

Inleiding 9

Waarom dit boek? 9

Hoe werkt dit boek? 10

Wat wil jij? 10

Vier gouden uitgangspunten
van dit boek 11

Wat kan het jou opleveren? 11

Hoofd, handen, hart 11

Opbouw van het boek 12

1

Met hart en ziel aan het werk 15

1.1 Inleiding: kinderen leren door
ervaringen 16

1.2 Wat is effectieve communicatie
en effectief gedrag? 16

1.3 De waterspiegel 17

2

Zelfbewust en met zelfvertrouwen communiceren 21

2.1 Effectief gedrag: het klopt voor jou
én de ander 22

2.2 Bewust Zijn 24

2.3 Spontaan en Samenwerkend 28

2.4 Structuurbiedend en Zorgend 33

2.5 Niet-effectief gedrag: de uitglidders
en energieverspillers 39

2.6 Volgzaam/Weerstandbiedend
en Onvolwassen 42

2.7 Dominant en Pamperend 48

2.8 Oefenen in de praktijk: leren door
ervaren 54

3

Hoe je anderen voor je kunt winnen 61

- 3.1 It takes two to tango 62
- 3.2 Vensters op de wereld 63
- 3.3 Effectieve communicatie: alleen vanuit het ++-venster 64
- 3.4 Begrijpen en begrepen worden 65
- 3.5 De rol van aandacht en erkenning 66
- 3.6 De thermostaat van de aandacht 70
- 3.7 Mythes rond aandacht 72

4

Ben je een verliezer of een winnaar? 75

- 4.1 Inleiding 76
- 4.2 De Dramadriehoek: hoe wij onze tijd doorbrengen met stroeve communicatie 76
- 4.3 De hoofdrolspelers in het spel 79
- 4.4 Het verloop van het drama 85
- 4.5 Een overzicht van de rollen in de Dramadriehoek 88
- 4.6 Waarom doen mensen dit? 90
- 4.7 Gradaties van de Dramadriehoek 91
- 4.8 De Winnaarsdriehoek: professioneel gedrag. Hoe je ervoor zorgt dat het weer soepel loopt 92
- 4.9 Ontmoeting met de hoofdrolspelers 96
- 4.10 Een handleiding meesturen 98

5

Zelfbewust samenwerken, beter resultaat 105

- 5.1 Inleiding: samen werken aan resultaat 106
- 5.2 Team = goede samenwerking? 106
- 5.3 Hoe werk jij? 110
- 5.4 Hoe ontstaat een werkstijl? 117
- 5.5 De kramp en de tips. Hoe ga je ermee om in de samenwerking met anderen? 119
- 5.6 De werkstijlen in ontmoeting 132

Literatuur 138

Over de auteur 139

Dankwoord 140

Inleiding

Het belangrijkste aspect van de beroepsontwikkeling voor leerkrachten is hun eigen persoonlijke ontwikkeling, de ontwikkeling van wie ze zijn. Om professioneel te handelen moeten ze zelfvertrouwen hebben en zelfbewust zijn ten aanzien van hun eigen identiteit en hun vermogen om met anderen effectief te communiceren.

(Temple, 2005)

WAAROM DIT BOEK?

Inez ken ik nu een jaar. Toen ik haar ontmoette, was zij van plan haar werk beter te organiseren zodat ze op tijd thuis zou zijn en niet elke dag als laatste de schooldeur zou afsluiten. Haar directeur was zorgzaam en hield haar een beetje in de gaten.

Regelmatig zei zij tegen Inez: "Ga toch naar huis, goed is goed genoeg!" Inez voldeed aan dit advies van haar directeur. Maar gek genoeg gaf dat Inez niet de ontspanning en opluchting die zij zocht.

Ik vroeg haar waarom zij ooit voor het onderwijs had gekozen. "Ik vind het werken met de kinderen heerlijk, ze geven me zoveel energie. Het voldoet mij om ze elke dag weer een stapje verder te helpen in hun ontwikkeling als mens. Het werken met kinderen geeft mij juist energie. Als ik mijn creativiteit kwijt kan, maakt het mij niet uit dat ik wat langer bezig ben. Het geeft me de rust en de inspiratie om de volgende dag weer met de kinderen aan het werk te gaan."

Wat mij raakte in haar antwoord was de intensiteit waarmee ze haar antwoord gaf. De woorden 'energie' en 'ontwikkeling' bleven bij mij hangen. Niet alleen omdat ze de kern raken van het lesgeven aan jonge kinderen. Ook omdat ze gaan over jou en mij. Voor ieder mens zijn ze belangrijke bronnen van het bestaan: dat wat je doet, geeft je energie en voldoening. Dat wat je doet, draagt bij aan je eigen ontwikkeling en groei.

Inez werkte al meer dan 30 jaar in het onderwijs. Zij had er bewust voor gekozen en wilde er ook nog een tijdje mee doorgaan. Maar dan wel met hart en ziel. En met een goede verdeling van geven en krijgen. Met voldoening. Het moest wel kloppen voor haar.

Ik ben ervan overtuigd dat als je leerkrachten in de gelegenheid stelt zichzelf als mens te ontplooiën, ze ook beter in staat zijn om alles wat er in hun omgeving op ze afkomt, het hoofd te bieden. Hierdoor kunnen ze groeien als professional, zodat ze kunnen (blijven) werken met hart en ziel.

Daarom dit boek. Het wil je helpen om dat wat je als mens nodig hebt om energie van

te krijgen in je werk te verbinden met het op een prettige manier voor de groep staan, het leidinggeven aan een school of het uitvoeren van andere taken die verband houden met school.

★ **Dat wat goed is voor jezelf koppelen aan dat wat goed voelt voor de ander.**

HOE WERKT DIT BOEK?

Het is een werkboek. Je kunt het gebruiken als praktische leidraad bij lastige situaties die je tegenkomt in je werk. Het boek bevat niet alleen theorie en praktijksituaties maar zit ook vol oefeningen en reflectieopdrachten. Deze zijn bedoeld om jou verder te helpen met je eigen persoonlijke en professionele ontwikkeling. Persoonlijk omdat het over jou gaat. Professioneel omdat het gaat over jou als leerkracht.

Werk en persoon kun je niet scheiden. Je neemt jezelf altijd mee naar je werk. Dus persoonlijke ontwikkeling en professionele ontwikkeling gaan hand in hand. Of je nu begint als leerkracht of, zoals Inez, al meer dan 30 jaar voor de klas staat, de behoefte aan persoonlijke ontwikkeling en groei blijft. Deze zijn ook nodig om de (veranderende) vraagstukken die samenhangen met je werk met hart en ziel aan te blijven kunnen.

Inez had veel nagedacht over zichzelf. Ze had geleerd dat zij gewend was om beleefd te luisteren naar anderen. Ze realiseerde zich dat zij meer bezig was met voldoen aan wat zij dacht dat anderen van haar verwachtten, dan ook te luisteren naar haar eigen behoeften en verlangens hierbij. Het goedbedoelde advies van haar directeur had daardoor voor Inez niet het gewenste effect. Het was niet goed voor haar. Het sloot niet aan bij wat zij echt wilde. Zij wilde leren hoe zij met aandacht voor zichzelf en met respect voor de goede bedoelingen van haar directeur hierover het gesprek aan zou kunnen gaan.

WAT WIL JIJ?

- Wil je op een positieve manier samenwerken met je collega's?
- Wil je beter begrepen worden in je motieven en aanpak?
- Wil je anderen beter begrijpen?
- Wil je effectiever en constructiever communiceren met ouders?
- Wil je effectiever en positief communiceren met je collega's en je leidinggevende?
- Wil je effectiever leidinggeven aan je team?

Het antwoord zit in de balans tussen wat het jou oplevert en wat het de ander oplevert. Het gaat dan uiteindelijk over gedrag en effectieve communicatie. Dat laatste, daar gaat het in dit boek over: effectieve communicatie, een onmisbare vaardigheid voor professionals in het basisonderwijs.

VIER GOUDEN UITGANGSPUNTEN VAN DIT BOEK

▶ RESPECTVOLLE OPSTELLING

Het gaat niet over goed of fout; je bent wie je bent en dat is prima.

▶ POSITIEVE INVALSHOEK

Het boek gaat altijd uit van de mogelijkheden en focust niet op de onmogelijkheden.

▶ CONCRETE VOORBEELDEN

Het gaat uiteindelijk om begrijpelijke taal van alledag.

▶ KEUZEMOGELIJKHEID

Er zijn altijd meerdere opties. Een heel groot gedeelte van het gedragsrepertoire waaruit je kunt kiezen heb je al tot je beschikking.

WAT KAN HET JOU OPLEVEREN?

Wij zijn zelf als enige verantwoordelijk voor de keuzes die we maken, hoe we omgaan met voor- en tegenspoed. Omstandigheden en gebeurtenissen hebben we niet altijd in de hand. Wel de manier waarop we ermee omgaan. We zijn dan ook zelf als enige in staat daar iets aan te veranderen. Met andere woorden: als je de relatie met jezelf en een ander wilt verbeteren, ben jij degene die het eigen aandeel hierin kan veranderen. De ander heeft het zijne te doen.

Als je de oefeningen in dit boek uitvoert en stilstaat bij de reflecties, zou dit je het volgende kunnen opleveren:

- Je vergroot je eigen effectiviteit en je zelfbewustheid groeit. Je ervaart meer autonomie in je handelen. Je bent in staat om te kiezen wat je wel en niet doet.
- Je ziet je eigen aandeel in de communicatie met anderen en je weet bij te sturen waar nodig.
- Je ervaart minder misverstanden, conflicten en stress.
- Samenwerken met anderen verloopt soepeler.
- Het leidinggeven aan medewerkers verloopt meer ontspannen.
- Ingesleten patronen die niet meer werken, kun je ombuigen naar effectief gedrag.
- Effectief gedrag levert energie op.

HOOFD, HANDEN, HART

In dit boek worden theorie, praktijk en reflectie gecombineerd.

HOOFD De theorie wordt concreet uitgewerkt en uitgelegd.

HANDEN Volop praktische opdrachten om je eigen vaardigheid te vergroten.

HART Reflectieve vragen om je zelfbewustzijn te vergroten, jezelf uit te dagen en voor je eigen aandeel in de spiegel te kijken.

De opdrachten, oefeningen en reflectievragen werken alleen als je bereid bent in de spiegel te kijken en eerlijk bent over je bedoelingen.

OPBOUW VAN HET BOEK

HOOFDSTUK 1

Met hart en ziel aan het werk.

Dit hoofdstuk gaat over de bepalende factoren waarom jij graag in het onderwijs werkt.

HOOFDSTUK 2

Zelfbewust en met zelfvertrouwen communiceren.

Dit hoofdstuk gaat over de concrete stappen die je kunt zetten om weer/meer energie uit je samenwerking met collega's, leerlingen en ouders te halen.

HOOFDSTUK 3

Hoe je anderen voor je kunt winnen.

De kracht van aandacht en erkenning.

HOOFDSTUK 4

Ben je een verliezer of een winnaar?

Dit gaat over stroeve verhoudingen en hoe je weer voor een prettig contact kunt zorgen.

HOOFDSTUK 5

Zelfbewust samenwerken, beter resultaat.

Dit gaat over werkzame samenwerking die stroomt en energie oplevert.

STARTER

- Wat zou je willen veranderen of bereiken tijdens het lezen van dit boek?
- Wat ga je daarvoor doen?
- Hoe ziet het eruit als jij je doel hebt bereikt?

Als je op deze vragen voor jezelf antwoord hebt gegeven, bekijk dan de antwoorden in het volgende licht:

- Gaan de veranderingen over gedrag?
- Gaat het over gedrag van jou?
- Heb je het gedrag concreet omschreven? In concrete situaties?

Heb je de vragen kunnen beantwoorden met 'ja'?

Dan kun je van start. Zo niet, onderzoek wat er nog moet gebeuren om deze vragen met 'ja' te kunnen beantwoorden.

Veel plezier!

